

Oyun Öğretimi

9- Oyun Gelişimi ve İletişim

Dr. Meral Çilem Ökcün-Akçamuş

- Oyuncaklarla oynamak özellikle motor planlamada güçlükleri olan çocuklarda zordur. Bu çocukların sıklıkla oyuncaklarla beklenildiği şekilde oynamadıklarına tanık olunabilir. Örneğin oyuncakları dizmek, benzer davranışlarla oyuncakları incelemek (arabaların tekerini çevirmek) gibi.
- Bunun nedeni bir nesne ile basit bir eylemi tekrar tekrar yapmanın, daha karmaşık bir eyleme göre daha kolay olmasıdır.
- Ayrıca bazı çocuklar duysal ihtiyaçları nedeniyle oyuncaklarla benzer şekilde oynayabilmektedirler. Örneğin oyuncakları dizmek ve onları incelemekten hoşlanabilirler.

- Çocuk oyuncakla oyun oynamaya başladığında da yetişkini oyuna dahil etmesi güç olabilmektedir. Çünkü hem oyuncakla oynamak hem de yetişkine dikkatini vermek çocuk için güç olabilmektedir.
- Bu nedenle çocuklar önce yetişkinle oynamayı öğrenmeliler (fiziksel oyunlar) daha sonra da oyuncakla oynamayı öğrenmelidirler. Son olarak da hem yetişkin hem de oyuncaklarla oynamanın öğretimine geçilebilmektedir.

Çocuk hangi oyun aşamasında?

- Çocuğun oyuncakla oyunu hangi oyun aşamasında ve de hangi iletişim aşamasında olduğuna göre değişir.

Nesnelerle Oyun Oynamama

- İletişimin kendine yönelik aşamasında çocuk oyuncakla oynamayabilir. Bu aşamada çocuk oyuncakları ağzına alarak, yüzüne sürterek inceleyebilir.

Alışılmadık Oyunlar Oynama

- Örneğin nesnelerin dizilmesi, blokları sürekli olarak birbirine vurması bu oyunlara örnek verilebilir. Bu oyunlar oyunun **Keşfedici ve İki Nesneli Oyun** evrelerinde gözlenen oyunlara da benzemektedir.
- Bu tür oyunlar, iletişimin her aşamasında gözlenebileceği gibi çoğunlukla kendine yönelik olan aşamada ve de isteme aşamasında gözlenir.

İşlevsel Oyun

- İşlevsel oyun nesnelere uygun şekilde kullanılmasını içerir. Örneğin çivi tahtasına çivi takmak, kürele kovaya kum koymak, bir yap-bozu tamamlamak işlevsel oyun örnekleridir.
- İşlevsel oyun iletişimin isteme aşamasında çocuğun nesne üzerinde bir eylem gerçekleştirmesi ile ortaya çıkar. Örneğin arabayı itme, kutunun içinden nesnelere çıkarma gibi.
- Erken iletişim aşamasının sonunda ise nesnelere üzerinde birden fazla eylem gerçekleştirmeye başlar. Ancak bu aşamada bile sadece belli oyuncaklarla oynamayı seçer.

Yapı-inşa oyunu

- Yapı-inşa oyununda çocuk materyalleri bir şey yaratmak için kullanır. Örneğin bloklarla kule yapar, boyaları kullanarak resim yapar.
- Yapı inşa oyunu işlevsel oyundan farklıdır çünkü yapı inşa oyunu, planlama yapmayı ve bu plan dahilinde çalışmayı içerir.
- Erken iletişim ve sosyal aşamalarda çocukların bloklar ya da legolarla bir şeyler inşa ettiklerine tanık olunur.

Sembolik ya da Hayali Oyun

- **Sembolik/ hayali oyun** kendi kendine yapar gibi yapma, basit yapar gibi yapma ve yapar gibi yapma dizileri oluşturma evrelerinin gelişimi ile ortaya çıkmaktadır.
- Bu aşamalarda çocuk hayali bir etkinlik sergiler. Örneğin boş bir bardaktan su içiyormuş gibi yapar, köpek gibi dört ayağının üstündeymiş gibi gezinir.
- Bu tür oyunlar dil ile iliřkilidir çünkü hem sözcükler hem de eylemler gerçeklerini temsil edecek şekilde sembolize edilir.
- Bazı çocuklar bu evreye kendileri gelişerek gelirken bazılarına sembolik oyun oynamanın öğretilmesi gerekmektedir.

Sembolik ya da Hayali Oyun/devam

- Sembolik oyunun gelişimi; hayal kurmanın gelişimini, diğerlerinin nasıl hissettiğinin anlaşılmasını, problem çözme becerilerinin gelişimini ve de iletişim deneyimi sağlanmasını desteklemektedir.
- İletişimin isteme aşamasında çocuk, gerçek veya gerçeğe benzeyen nesnelere gerçekleştirdiği hayali bir eylemi kendisine yöneltir (**kendi kendine yapar gibi yapma**). Örneğin boş bir bardaktan su içiyormuş gibi yapma ya da oyuncak bir telefonu kendi kulağına tutma gibi.
- Erken iletişim aşamasında ise çocuk, taklit içeren hayali eylemini oyuncuğuna ya da yetişkine yöneltir (**basit yapar gibi yapma**). Örneğin oyuncak bir ocağın üstünde oyuncak bir tencerede yemek pişirir, oyuncak ayıcığına bardaktan su içirir. Bu oyun aşamasında çocuk gerçeğe benzeyen oyuncaklara ihtiyaç duyar.

Sembolik ya da Hayali Oyun/devam

- İletişimin sosyal aşamasında, hayali oyun dizileri oluşturarak oyun oynar (**yapar gibi yapma dizileri**). Bu diziler konusunu günlük yaşamındaki deneyimlerinden veya televizyondaki bir sahneden alır. Örneğin oyuncak ayısına yemek yedirir ardından su içirir ve sonra yatağa yatırır.
- Bu senaryolar git gide çeşitlenir ve karmaşıklaşır. Örneğin çorba pişiriyormuş gibi yapar, çorbaya gerekli yiyecekleri ekler, tadına bakar, tadına bakarken ağzı yanar daha sonra yemek yemek için masa hazırlar .
- Bu aşamada kullandığı nesnelere, gerçeklerine benzeyen nesnelere olabilir. Örneğin kırmızı bir topu elma olarak, bir ipi spagetti olarak kullanabilir.

Sosyo-Dramatik Oyun

- Sembolik oyunun/hayali oyun son aşaması sosyo-dramatik oyundur. Bu aşamada çocuk hali senaryolar üreterek bu hikayeleri canlandırır. Bazen bir başkasının yerine geçer. Bu tip oyunlar konuşma becerilerini gerektirmektedir. Ayrıca plan yapmayı ve bu planlarına uyararak hayali oyun oynamayı gerektirir.

Kurallı Oyun

- Çocuklar erken iletişim ve sosyal aşamada saklambaç, masa başı oyunları (örn. kart oyunları) gibi kurallı oyunları oynamaya başlarlar.
- Bu oyunlar oyuncuların sıra almalarını ve sıra kendilerine geldiğinde farklı bir şey söyleme ya da yapmalarını gerektirir.
- Bu oyunlar, çoğu oyundan farklı olarak doğaçlama içermezler. Belirli kuralları ve oynanma şekilleri bulunmaktadır.
- Bu nedenle otizmli çoğu çocuk bu oyunları oynamaktan hoşlanmaktadırlar. Oyunun nasıl oynandığını öğrendikten sonra bu oyunları oynamakta güçlük çekmezler.

Oyun sırasında çocuklar nasıl iletişim kurarlar?

İletişim yok

- Kendine yönelik aşamada ve isteme aşamasında çocuklar oyuncaklarla nasıl oynayacaklarını ve sizinle nasıl iletişim kuracaklarını öğrenmektedirler. Her ikisini aynı anda gerçekleştirmek için uzun bir yolları bulunmaktadır. Ancak bu aşamada çocuklar amaçlı olarak iletişim kurmuyor olsalar da oyuncuğa ulaşmak için elinize uzanma ya da elinizi itme davranışları sergileyebilirler. Bu davranışlar amaçlıymış gibi karşılanabilir.

Sözel olmayan iletişim

- Çocuklar önce ihtiyacı olan şeyi elde etmek için isteme davranışı gösterirler. Örneğin elinizde istediği yap-bozun parçası varsa parçayı vermenizi istemek için elinizi çekebilirler. Sözel olmayan iletişim isteme aşamasında başlayarak erken iletişim aşamasında devam eder.

Oyun sırasında çocuklar nasıl iletişim kurarlar?

Sözel iletişim

- Sözel iletişim erken iletişim aşamasında veya sosyal aşamada başlayabilir. Çocuk öncelikle bir oyuncuğa ulaşmak istediğinde ya da oyuncuğa ulaşmak için yardım istediğinde tek sözcük kullanır. Daha sonra basit soruları yanıtlar (örn. oyuncuğun adı ne?). Sonra çocuk yorumda bulunabilir, soru sorabilir, oynamak istemediğinde bunu belirtebilir. Bazı çocuklar kendi kendilerine sözel olarak iletişim kurabilirken bazılarında oyun sırasında ihtiyaç duyacağı diyalogların öğretilmesi gerekebilir.